కాశ్మీర్

మరో రెండు దుర్మార్గాల కథ

కాశ్మీర్ గురించి మంచి వార్తలు వినబడడం అరుదు. సైనికులో మిలిటెంట్లో పెద్దెత్తున హత్యా కాండకు పాల్పడ్డప్పుడు వార్త అవుతుంది. కాశ్మీర్‌లో తర్ఫీదైన మిలిటెంట్లు ముంబాయిలోనో, ఢిల్లీలోనో బాంబుపేలుళ్ళకు పాల్పడ్డట్టు కనుక్కున్నారని పోలీసులు ప్రకటించినప్పుడు వార్త అవుతుంది. భారత పాకిస్తాన్‌లు కాశ్మీర్ గురించి ఒకరినొకరు తిట్టుకున్నప్పుడు వార్త అవుతుంది.

కాశ్మీరీలకు ఏదైనా మంచి జరిగిందన్న వార్త సాధారణంగా వినం. ప్రత్యేకించి, మిలిటెన్సీని ఎదుర్కొనే పేరిట అక్కడి పాలనా యంత్రాంగం దాదాపు ఇరవై ఏళ్ళుగా పాల్పడుతున్న తీవ్ర నిర్బంధం నుంచి ప్రజలకు ఉపశమనం లభించిందనిగానీ, అక్రమాలకు పాల్పడ్డ అధికారులకు శిక్ష పడిందనిగానీ, ప్రజలే తిరగబడ్డారని గానీ సాధారణంగా వినం.

అందుకే 2007లో కాశ్మీర్‌లో జరిగిన రెండు ఉదంతాల గురించి చెప్పుకోవాలి. ఒకటి, ఒక పద్ధతి ప్రకారం నిరాయుధ పౌరులను 'ఎన్‌కౌంటర్' పేరిట హతమార్చి వారికి విదేశీ మిలిటెంట్లు అని పేరుపెట్టి అనామకంగా పూడ్చిపెట్టి పారితోషికం పొందిన గందర్‌బల్ సీనియర్ సూపరింటెం డెంట్ ఆఫ్ పోలీస్ హన్స్‌రాజ్ పరిహార్, సైనిక అధికారి కల్నల్ విక్రంసింగ్ తదితరులపైన క్రిమినల్ కేసు నమోదు చేసిన ఉదంతం. రెండు, పరమ కిరాతకుడైన ప్రభుత్వ అనుకూల మిలిటెంట్ పాపాకిష్టవారీ ఉరఫ్ గులాం మహమ్మద్ లోన్ పైన ఎట్టకేలకు పాంపోర్ పట్టణ ప్రజలు తిరుగు బాటు చేసి అతనిని అరెస్టు చేయించిన ఉదంతం. ఈ తిరుగుబాటు జరిగిన సమయంలో మానవ హక్కుల వేదిక బృందం (ఇతర హక్కుల సంఘాలతో కలిసి) కాశ్మీర్‌లో పర్యటిస్తున్న కారణంగా వెంటనే ఆ ఊరికి వెళ్ళి ప్రజలతో విస్తృతంగా మాట్లాడగలిగాము. అంతకుముందు ఆ ఊరిలో కిష్టవారీ ప్రస్తావన తెచ్చినప్పుడు ఏమీ ఎరగనట్టు మౌనంగా ఉండిన జనం ఈసారి కట్టతెగినట్టు అతని దౌర్జన్యాల గురించి వివరించారు.

'విదేశీ మిలిటెంట్' ఎన్‌కౌంటర్‌లో చనిపోయినట్టు కాశ్మీర్‌లో సైన్యం, పోలీసులు తరచుగా ప్రకటిస్తుంటారు. ఇక్కడ విదేశీయుడు అంటే పాకిస్థాన్, అఫ్ఘానిస్థాన్, సౌదీ అరేబియా మొదలైన దేశాలకు చెందిన వారని అర్థం. కాశ్మీరీలు తరచుగా ఈ రకమైన ప్రకటనల పట్ల అవిశ్వాసాన్ని

ప్రకటిస్తారు. చనిపోయిన వాడు 'విదేశీయు'డైతే శవాన్ని ఎవరికీ అప్పగించకుండా సైన్యమే పూడ్చి పెట్టవచ్చును కాబట్టి అమాయకులను చంపడానికి వారిని విదేశీ మిలిటెంట్లుగా చూపించడం సులువైన మార్గం అని వారి అనుమానం.

విదేశీ మిలిటెంట్లు పెద్ద సంఖ్యలో ఉన్నారని చూపించడం వల్ల ప్రభుత్వానికి వేరే ప్రయోజనాలూ ఉన్నాయి. కాశ్మీర్‌లో జరుగుతున్నది కాశ్మీరీల స్వయం నిర్ణయాధికార పోరాటం కాదనీ, 'జిహాద్' అనీ వాదించడానికి అది పనికొస్తుంది. పాకిస్థాన్‌లోని జమ్ము-కాశ్మీర్ భూభాగానికి చెందిన వారిని విదేశీయులుగా వర్ణించడాన్ని కాశ్మీరీలు వ్యతిరేకిస్తారు. పాత జమ్ము-కాశ్మీర్‌నే తమ 'దేశం'గా తాము భావిస్తున్నామనీ ఆ ప్రాంత ప్రజలిప్పుడు ఇండియాలో ఉన్నా, పాకిస్థాన్‌లో ఉన్నా తమకు వారు స్వదేశీయులేననీ వారి వాదన. ఇతర పాకిస్థానీలు, అఫ్ఘాన్‌లు వగైరా ఒకవేళ పోరాటకారులలో ఉన్నా, వారు కాశ్మీరీలకు అండగా పోరాడడం 'ధర్మయుద్ధం'లో పాల్గొనడంగా భావించినా, అందులో తప్పేముందని కాశ్మీరీలు వాదిస్తారు. తమ పోరాటానికి ఎవరు సహాయం చేయవచ్చునో శాసించే నైతిక అధికారం ఇండియాకెక్కడిదని ప్రశ్నిస్తారు.

ఈ ప్రశ్నలు, ప్రత్యుత్తరాలు అట్లాగుంచి, నిరాయుధులైన పౌరులను చంపేసి 'విదేశీ మిలిటెంట్ ఎన్‌కౌంటర్‌లో మృతి' అని ప్రకటించడం జరుగుతున్నదన్న సందేహం సహేతుకమైనదేనని ఇప్పుడు రుజువయింది. ఒక్క ఘటన కాకతాళీయంగా బయటికొచ్చిందిగానీ ఇంకెన్ని జరిగాయో! 1990 నుంచి ఇప్పటిదాకా 8,000 మంది కాశ్మీరీలు 'అదృశ్యం' అయ్యారని కాశ్మీరీ మానవహక్కుల పోరాటకారులు ఆరోపిస్తున్నారు. వారంతా సరిహద్దుదాటి పాకిస్తాన్‌కు పోయి ఆయుధాల శిక్షణ పొంది 'జిహాద్'లో భాగం అయ్యారని ప్రభుత్వం అంటుంది. వాళ్ళను పట్టుకొని తీసుకుపోయింది సైన్యం లేక సైన్యానికి అనుకూలంగా పనిచేసే మిలిటెంట్లు అయినప్పుడు ఇదెట్లా సాధ్యం అని కాశ్మీరీలు ప్రశ్నిస్తున్నారు.

అదృశ్యం అయిన ఈ 8,000 మందిలో ఎంతమంది విదేశీ మిలిటెంట్ల పేరిట చంపబడ్డారన్నది ఇప్పుడు తలెత్తుతున్న ప్రశ్న. పోలీసు, సైనిక అధికారులపైన క్రిమినల్ కేసు నమోదైన గందర్‌బల్ హత్యల పరంపర ఈ ప్రశ్నలు లేవదీస్తున్నది.

అబ్దుల్ రెహమాన్ పద్దార్ అనే వ్యక్తి అనంత్‌నాగ్ జిల్లా కొకర్‌నాగ్ ప్రాంతానికి చెందినవాడు. కార్పెంటర్ (వడ్రంగం) పని చేసుకొని బతికేవాడు. 2006 మార్చి 1వ తేదీన అతనిని శ్రీనగర్ పట్టణంలోని బటిమాలూ బస్‌స్టాండ్ దగ్గర తెల్లబట్టలలోని వ్యక్తులు అపహరించి తీసుకుపోయారు. ఆ తరువాత అతను కనిపించలేదు.

ఇటువంటి ఫిర్యాదులు పోలీసులకు చాలా వస్తుంటాయి కాబట్టి వారు యధాలాపంగా పరిశోధన చేయసాగారు. పరిశోధన క్రమంలో అతని మొబైల్ ఫోన్ సిమ్‌కార్డు అబ్దుల్ రషీద్‌వాగే అనే వ్యక్తి దగ్గర ఉందని తేలింది. నీకెవరిచ్చారంటే బషీర్ అహ్మద్‌భట్ అనే వ్యక్తి ఇచ్చాడని చెప్పాడు. ఆ వ్యక్తిని ప్రశ్నిస్తే తనకు ఫరూఖ్ అహ్మద్ పద్రూ అనే పోలీస్ కానిస్టేబుల్ ఇచ్చాడని చెప్పాడు. ఇతగాడు గందర్‌బల్ కేంద్రంగా గల పోలీసు స్పెషల్ ఆపరేషన్స్ గ్రూపు (ఎస్.ఒ.జి) సీనియర్ సూపరింటెండెంట్ ఆఫ్ పోలీసు హన్స్‌రాజ్ పరిహార్ నేతృత్వంలోని ప్రత్యేక పోలీసు బృందంలో జీపు డ్రైవర్‌గా పని చేస్తున్నాడు. 'మిస్సింగ్' కార్పెంటర్ అబ్దుల్ రెహమాన్ పద్దార్ సెల్‌ఫోన్ సిమ్ కార్డు అతని దగ్గరకు చేరిందంటేనే ఏం జరిగిందో ఊహించుకోవచ్చు.

పద్దార్ 'అదృశ్యాన్ని' పరిశోధిస్తున్న పోలీసులు ఇక్కడిదాకా వచ్చాక ఇది ఎటో పోతున్నట్టుంది మనకెందుకులే అని ఊరుకుంటే ఈ కథ ఇక్కడితో ఆగిపోయేది. కానీ నిజాయితీగల అధికారి ఎవరో చేతికి చిక్కిన తీగను లాగడం మొదలుపెట్టాడు. డొంకంతా కదిలింది. పద్దార్‌ను 2006 డిసెంబర్ 9న (అంటే తొమ్మిది నెలల నిర్బంధం అనంతరం) గందర్‌బల్ సమీపంలోని వస్కార్ వద్ద చంపి, ముల్తాన్‌కు చెందిన లష్కర్-ఇ-తొయ్యిబా కమాండర్ అబుహాఫీజ్ ఎన్‌కౌంటర్‌లో మరణించాడని ప్రకటించి ఖననం చేశారని బయటపడింది. దానితోబాటు అటువంటి మరొక నలుగురు 'విదేశీ మిలిటెంట్ల' ఎన్‌కౌంటర్ కథలు కూడా బయటపడ్డాయి.

అనంత్‌నాగ్ జిల్లా కొకర్‌నాగ్‌కే చెందిన అలీ మహమ్మద్ పద్రూ అనే వ్యక్తిని 2006 మార్చి 7వ తేదీన అరెస్టు చేసి 14వ తేదీన బండిపుర జిల్లాలోని సుంబల్ పోలీస్‌స్టేషన్ పరిధిలో కాల్చి చంపి పాకిస్తాన్‌కు చెందిన షహీన్‌భాయి అనే మిలిటెంటు ఎన్‌కౌంటర్‌లో చనిపోయాడని ప్రకటించారని బయటపడింది.

శ్రీనగర్‌కు చెందిన నజీర్ అహ్మద్ డెక్కా పాతబట్టలు, అత్తరు అమ్ముకొని బతికేవాడు. అతనిని 2006 ఫిబ్రవరి 16న శ్రీనగర్‌లోని లాల్‌చౌక్ ప్రాంతంలో అరెస్టుచేసి గందర్‌బల్ సమీపంలోని రేష్‌పురా వద్ద గుర్తు తెలియని విదేశీ మిలిటెంట్ పేరిట చంపారు. అదే నగరానికి చెందిన గులాం నబీ వాని తోపుడు బండి పెట్టుకొని పాతబట్టలు అమ్ముకునేవాడు. అతనిని 2006 మార్చి 2వ తేదీన లాల్‌చౌక్‌లోని బిస్కో స్కూలు ఎదురుగా అరెస్టు చేసి పాకిస్తాన్ ఆక్రమిత కాశ్మీర్‌కు చెందిన జుల్ఫికార్ అహ్మద్ అని పేరు పెట్టి బండిపురా ప్రాంతంలోని ఐసా వద్ద 'ఎన్‌కౌంటర్'లో చంపారు.

అయిదవ మృతుడు ఒక ఇమాం. 27 సంవత్సరాల యువకుడైన మౌల్వీ షౌకత్ అహ్మద్ కబరియా జమ్ము ప్రాంతంలోని బనిహాల్ సమీపాన ఉన్న దూలిగాం నకూట్ జబ్రి అనే కుగ్రామం నివాసి. అయితే ఇతను శ్రీనగర్‌లోని ఆలంగిరి మసీదు ఇమాంగా ఉన్నాడు. 2006 అక్టోబర్ 4 రాత్రి అతను నిద్రపోయే ముందు మసీదును గేటు వేయడానికి పోగా అక్కడ అతనిని పట్టుకొని తీసుకుపోయి బండిపుర జిల్లాలోని బాజిపుర ఐజాస్ వద్ద తెల్లవారే లోపల కాల్చేసి, కరాచీకి చెందిన అబు జహీద్ అనే విదేశీ మిలిటెంటు 'ఎన్‌కౌంటర్'లో చనిపోయాడని ప్రకటించారు.

ఒక హత్యతో మొదలైన పరిశోధన అయిదింటిని బయటపెట్టి అక్కడ ఆగిపోవడానికి కారణం ఈ అయిదూ సీనియర్ పోలీస్ సూపరింటెండెంట్ హన్స్‌రాజ్ పరిహార్ ఆధ్వర్యంలో జరిగినవి కావడం. పౌరులను బంధించి తీసుకుపోయి చంపేసి 'విదేశీ మిలిటెంట్' అని పేరుపెట్టి రివార్డు తీసుకునే పథకం అతను రచించాడు. ఈ విషయాలు బయటికొచ్చేసరికి కార్పెంటర్ పద్దార్ మృతికి రూ॥ 1,25,000/- పారితోషికం ఎస్.ఒ.జికి లభించేసింది కూడా. అతనికి ఈ హత్యాకాండలో అతని శాఖకు చెందిన కిందిస్థాయి ఉద్యోగులేకాక భారత సైన్యంలో భాగమైన రాష్ట్రీయ రైఫిల్స్‌కు చెందిన కల్నల్ విక్రంసింగ్ కూడా సహకరించాడని పరిశోధనలో తేలేసరికి అతనిపైన కూడా కేసు నమోదు చేశారు.

ఈ 'గందర్‌బల్ హత్య'ల పరిశోధనను ఆ రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఫరూఖ్ అహ్మద్ అనే డి.ఐ.జి.కి అప్పగించింది. ఎం.ఎల్.కౌల్ అనే రిటైర్డ్ హైకోర్టు న్యాయమూర్తి ఆధ్వర్యంలో న్యాయవిచారణకు కూడా ఆదేశించింది. అయితే కాకతాళీయంగా బయటికొచ్చిన ఈ అయిదు ఘటనలను దాటిపోవడానికి రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఇష్టపడలేదు. 'మాయం' అయిన వాళ్ళు విదేశీ మిలిటెంట్ల పేరిట హత

మవుతున్నారన్న సందేహానికిప్పుడు ఊతం లభించింది కాబట్టి, తొలి నుంచి జరిగిన 'విదేశీ మిలిటెంట్'ల ఎన్‌కౌంటర్ హత్యలను సమకాలీన 'మిస్సింగ్' కేసులతో సమన్వయపరచి పరిశోధించాలన్న డిమాండ్‌కు అప్పటి రాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రి గులాంనబీ ఆజాద్ ససేమిరా అన్నాడు. కాశ్మీరీ పౌరసమాజం మాత్రం ఈ డిమాండ్ బలంగా పెడుతున్నది. కాశ్మీర్‌లో చాలాచోట్ల 'విదేశీ మిలిటెంట్' సమాధులున్నాయి. ఆ సమాధులలో అత్తరు అమ్ముకునే ఏ అర్భకుడున్నాడో, ఏ ఇమాం ఉన్నాడో తేలవలసి ఉంది.

ఇక రెండవ ఉదంతానికి వద్దాం.

ప్రభుత్వ అనుకూల (లేక 'సర్కారీ') మిలిటెంట్లు కాశ్మీర్‌లో భారతసైన్యం చేపట్టిన అత్యంత వికృత సృష్టి. వీళ్ళలో అధికభాగం మాజీలు. కాశ్మీరీ స్వాతంత్ర్య ఉద్యమానికి శత్రువులుగా మారిన మాజీలు. ఈ కారణంగా కాశ్మీరీలు వారిని 'విద్రోహులు' (రెనెగేడ్స్) అంటారు. మిలిటెంట్ల వల్ల వారికి ప్రాణాపాయం ఉండగలదని చెప్పి అధికారులు సరండరైన తరువాత వారి తుపాకులు వారి దగ్గరే ఉంచుకోనిచ్చారు. తమ వ్యక్తిగత శత్రువులపైన దాడులు చేసే స్వేచ్ఛ ఇచ్చారు. దారిదోపిడీలు చేసి సంపాదించుకునే అవకాశం ఇచ్చారు. ఎదురు వారు ఇయ్యవలసిందేమిటంటే భారత ప్రభుత్వం తరపున ఒక ప్రైవేట్ ముఠాగా పనిచేస్తూ ప్రభుత్వ బలగాల చేతికి మట్టంటకుండా కాశ్మీరీ స్వయం నిర్ణయాధికార పోరాటానికి అనుకూలంగా ఉన్న వారిపైన దాడులు చేయాలి, హతమార్చాలి, టెర్రరైజ్ చేయాలి. వారికి కూడా ఆ పోరాటం పట్ల వ్యతిరేకత ఉంది కాబట్టి ఇష్టపూర్వకంగానే చేస్తారు.

ఈ టెర్రర్‌కు పేరుపడ్డ ఇద్దరు ప్రముఖులు జంషడ్ షిరాజీ ఉరఫ్ కుకాపరే, గులాం మహమ్మద్ లోన్ ఉరఫ్ పాపాకిష్టవారీ. ఇద్దరూ ఒకప్పుడు మిలిటెంట్లే. కుకాపరే ఇఖ్వాన్ ఉల్ ముస్లిమీన్ అనే మిలిటెంట్ సంస్థలోనూ కిష్టవారీ హర్కత్ ఉల్ అన్సార్ అనే మిలిటెంట్ సంస్థలోనూ పని చేశారు. వాటి నుంచి బయటికొచ్చిన తరువాత ఇఖ్వాన్ ఉల్ ముస్లిమూన్ అనే సర్కారీ మిలిటెంట్ సంస్థను నెలకొల్పారు. కుకాపరే దాని అగ్రనాయకుడు కాగా పాపాకిష్టవారీ రెండవవాడు. 1995 చివరి భాగం నుంచి వీరి దౌర్జన్యాలు మొదలయ్యాయి. వీరు సైన్యం కనుసన్నలలో ఉంటూ ఒక తెల్లబట్టల సాయుధసేనగా వ్యవహరిస్తారు. వీళ్ళెక్కడ సంచరిస్తున్నా కనుచూపు మేరలో సైనికులుంటారు – వీళ్ళను కాపాడడానికి. వీళ్ళు దారిదోపిడీలు చేస్తారు, కాశ్మీరీ ఉద్యమ సానుభూతి పరులను హతమారుస్తారు, అపహరించి సైన్యానికి అప్పగిస్తారు, సైన్యం చేసే దాడులలో, సోదాలలో, సైన్యంతో బాటు పోయి ఇళ్ళూ వాడలూ చూపిస్తారు.

కిష్టవారీ స్వస్థలం పుల్వామా జిల్లాలోని పాంపార్ పట్టణం. 40 వేల జనాభా గల ఈ ఊరు శ్రీనగర్ – జమ్ము రహదారిపైన ఉంది. దాని పరిసర గ్రామాలు కుంకుమపువ్వు పంటకు ప్రసిద్ధి. అందువల్ల పాంపోర్ కుంకుమపువ్వు వర్తకానికి కేంద్రం. కిష్టవారీ ఇంటిచుట్టూ సి.ఆర్.పి.ఎఫ్ జవాన్ల గస్తీ ఎప్పుడూ ఉంటుంది. ఒకటి రెండు సి.ఆర్.పి.ఎఫ్ ట్రక్కులు, అతని వినియోగం కోసం ఒక పోలీసుల జీప్సీ ఇంటి బయట ఎప్పుడూ ఉంటాయి. అతని ఇంటిని దాటి రహదారి మీద పోతున్నప్పుడు ఒక హంతకుడికి భద్రతా దళాలు కల్పిస్తున్న ఈ భద్రత వింత లోకంలో ఉన్నామన్న అనుభూతి కలిగిస్తుంది. అయితే మొన్నటిదాకా ఆ ఊరిలో అతని గురించి ఏ సమా

చారమూ ప్రజల నుంచి రాబట్టడం అసాధ్యంగా ఉండేది. అతని ప్రస్తావన చేస్తే అదేదో ఎప్పుడూ విని ఎరుగని పేరయినట్టు తెల్లముఖాలు వేసుకొని చూసేవారు.

రెనెగేడ్ల ఉపయోగం 1996లో పార్లమెంటు స్థానాలకు జరిపిన ఎన్నికలో ప్రభుత్వానికి తెలిసొచ్చింది. 1989లో కాశ్మీర్ లోయలో మిలిటెన్సీ మొదలైన తరువాత అక్కడ ఎన్నికలు జరప లేదు. 1996లో మొట్టమొదటసారి జరిపారు. ఆ ఎన్నిక విజయవంతంగా జరిపితే (అంటే గౌరవప్రదమైన ఓటింగ్ సంఖ్య సాధిస్తే) మిలిటెన్సీ ప్రభావం తగ్గిందని ప్రపంచానికి భారత పాలకులు చెప్పుకోవచ్చు. అందుకోసం సర్కారీ మిలిటెంట్లను రంగంలోకి దింపారు. వారిలో కొందరు స్వయంగా పోటీ చేశారు. కొందరు వివిధ పార్టీల అభ్యర్థుల ప్రచారంలో తుపాకులతో సహా పాల్గొన్నారు. కొందరు సైన్యంతోపాటు గ్రామాలు తిరిగి పోలింగ్ రోజున తప్పనిసరిగా ఓటు వేయాలనీ లేకపోతే తీవ్రపరిణామాలు ఉంటాయనీ బెదిరించారు. ఈ సర్కారీ మిలిటెంట్లు స్థానిక సమాజానికి చెందినవారు, ఊరూవాడా ఎరిగినవారు కావడంతో వారివల్ల ప్రజలలో కలిగిన భయం అంతాయింతా కాదు. ఆ ఎన్నిక సందర్భంగా కాశ్మీర్‌లో పర్యటించిన హక్కుల సంఘాల బాధ్యులు పాపాకిష్టవారీని కలిసినప్పుడతను గర్వంగా 'నా తుపాకీ వల్లనే కాశ్మీర్‌లో ఎన్నికలు, ప్రజాస్వామ్యం సాధ్యమయ్యాయి' అన్నాడు.

పార్లమెంటుకు ఎన్నికలు జరిపిన తరువాత అదే పద్ధతిలో అసెంబ్లీకీ ఎన్నికలు జరిపారు. అప్పటి నుంచి జరుపుతూనే ఉన్నారు. ఈ క్రమంలో ఎన్నికలను 'సమర్థంగా' నిర్వహించడంలోనే కాక మిలిటెన్సీ తాలూకు సామాజిక పార్శ్వాన్నీ, భూమికను, భయభ్రాంతులను చేసి అణగదొక్కడం లోనూ రెనెగేడ్లది అనన్యసాధ్యమైన పాత్ర అని భారత పాలకులు గుర్తించారు, వాడుకున్నారు. వారికివ్వవలసిన స్వేచ్ఛ ఇచ్చారు. 1995 నుండి 2001 దాకా (ఆ తరువాత కొంచెం తక్కువ మోతాదులో) వీరి భయం కాశ్మీర్‌లో విపరీతంగా ఉండింది. బయటినుంచి వెళ్ళిన హక్కుల సంఘాలతోనూ, మీడియాతోనూ మాట్లాడడానికి సహితం జనం భయపడేవారు. ఏ సందులోనుంచి ఏ సర్కారీ మిలిటెంట్ చూస్తున్నాడో, ఆ తరువాత ఏం చేస్తాడో అన్నది వారి భయం. తమ ఇళ్ళు, కార్యాలయాల నాలుగు గోడల మధ్య మాట్లాడేవారే తప్ప కనీసం సాగనంపడానికి గేటుదాకా కూడా వచ్చేవారు కారు. 1997లో కాశ్మీర్‌లో పర్యటించిన హక్కుల బృందం పుల్వామా జిల్లాకోర్టు బార్ అసోసియేషన్ రూంలో లాయర్లతో మాట్లాడుతున్నప్పుడు అసోసియేషన్ అధ్యక్షుడు 'ఇక్కడికొక మానవహక్కుల బృందం వచ్చిందనీ మీతో మేము మాట్లాడుతున్నామనీ పాపాకిష్టవారికి తెలిస్తే ఇప్పటికిప్పుడు ఈ కోర్టు భవనాన్ని పేల్చేసి అందరినీ చంపేస్తాడు' అన్న వాక్యాలు ఆనాటి వాతావర ణానికి అద్దం పడతాయి.

2001 తరువాత ఈ భయం కొద్దిగా తగ్గినప్పటికీ ఒక మోతాదులో కొనసాగింది. తగ్గడానికి ఒక కారణం, రెనెగేడ్ల వినియోగం గురించి సర్వత్రా పెల్లుబికిన విమర్శ కారణంగా జమ్మూ కాశ్మీర్ పాలనా యంత్రాంగంలోనే కొంత విముఖత ఏర్పడడం. (భారత సైన్యం మాత్రం ఈ విమర్శను ఎప్పుడూ ఖాతరు చేయలేదు.) రెండవ కారణం, మిలిటెంట్లు సర్కారీ మిలిటెంట్ పైన దాడులు చేసి చాలామందిని చంపడం. అగ్రనాయకుడైన కుకాపరే సహితం చనిపోయాడు. (అతని 'సేవలకు' గుర్తింపుగా భారత సైన్యం అతని స్వగ్రామమైన హజంలో తాము నడుపుతున్న పాఠశాలకు అతని పేరు పెట్టారు.)

పాపాకిష్టవారీ రాజ్యం మాత్రం పాంపోర్ పట్టణంలో కొనసాగింది. 2001 దాకా ప్రత్యక్షంగా హత్యలకు పాల్పడేవాడు. కాగా ఆ తరువాత అతనిని వ్యతిరేకించినవారు అదృశ్యం కావడం, గుర్తు తెలియని వ్యక్తుల చేతిలో హతం కావడం, పొరుగున ఉన్న జీలం నదిలో శవాలై కొట్టుకురావడం జరిగేది. మొత్తానికి పాంపోర్ పట్టణం, ఆ పరిసరాలలోనే 100 మందిని పాపాకిష్టవారీ చంపి ఉంటాడనీ, 100కు పైగా ఇళ్ళు కాల్చి ఉంటాడనీ మొన్నటి తిరుగుబాటు తరువాత ప్రజలు అన్నారు.

ఆ తిరుగుబాటు కూడా అనుకోకుండా జరిగింది. బహుశా అనుకుంటే జరిగేది కాదేమో. పాపాకిష్టవారీ తన అక్రమ సంపాదనలో భాగంగా పాంపోర్‌లోని ఒక కబరస్తాన్ (శ్మశానం)లో ప్లాట్లు వేసి అమ్ముకోవాలని చూశాడు. 2007 ఏప్రిల్ చివరి వారంలో మసీదు వద్ద జరిగిన వాదనలో అతని చర్యకు పెద్దలు అభ్యంతరం తెలుపగా, అబ్దుల్ గఫూర్ దార్ అనే పెద్ద మనిషిని కిష్టవారీ చెంపమీదకొట్టాడు. ఇది చూసి ఆగ్రహించిన బషీర్ అహ్మద్ అనే యువకుడు కిష్ట వారీని తిరిగి చెంపమీద కొట్టాడు. ఊహించని ఈ సాహసం అక్కడ కూడిన ప్రజలకు ధైర్యాన్నిచ్చింది. వాళ్లు కిష్టవారీకి వ్యతిరేకంగా నినాదాలు ఇచ్చారు. అతని అంగరక్షకుడైన పోలీసు జవాను వారి పైన కాల్పులు జరపగా, ప్రజలు కోపంగా పోలీస్ స్టేషన్‌కు వెళ్లారు. పోలీసులు గుంపు మీదికి కాల్పులు జరిపి అయిదుగురిని గాయపరిచారు. దానితో కోపోద్రిక్తులైన ప్రజలు పోలీస్‌స్టేషన్ బయట రహదారికి అడ్డంగా బైఠాయించారు. పోలీసులు కిష్టవారిని అరెస్టు చేసేదాకా జనం లేవలేదు.

మే 9వ తేదీన హక్కులు బృందం పాంపోర్‌కు పోయేసరికి కిష్టవారీ ఇంకా జైలులోనే ఉన్నాడు. జనం హక్కుల బృందం చుట్టూ మూగి కిష్టవారీ దౌర్జన్యాలను ఏకరవు పెట్టారు. వాటిలో బాగా ప్రచారమైన ఘటన గులాం రసూల్ షేఖ్ హత్య. ఇతను కుంకుమ పువ్వు వర్తకం చేసేవాడు, రెహనుమా–ఇ–కాశ్మీర్ అనే ఉర్దూ పత్రికకు, సాఫ్రన్ టైంస్ అనే ఇంగ్లిష్ పత్రికకూ సంపాదకుడు, స్థానిక ధార్మిక ఆస్తుల ట్రస్ట్‌కు అధ్యక్షుడు. అప్పట్లో ఇతనొక్కడే కిష్టవారీని బహిరంగంగా విమర్శించే వాడు. ఒకసారి స్థానిక పోలీస్‌స్టేషన్‌లోను, ఒకసారి రంజాన్ పండుగ సంబరాల సందర్భంగానూ అతనితో వాగ్వాదానికి దిగాడు. 1996 మార్చి 22న అతను శ్రీనగర్ నుంచి తిరిగి వస్తుండగా, రోడ్లో కిష్టవారీ మనుషులు అతనిని అపహరించారు. ఏప్రిల్ 10 నాడు అతని శవం జీలం నదిలో దొరికింది.

మహమ్మద్ రంజాన్‌ఖాన్ అనే టైలరు హక్కుల బృందాన్ని తన ఇంటికి రప్పించుకొని 18 సంవత్సరాల తన కొడుకు అబ్దుల్ రషీద్‌ను కిష్టవారీ చంపిన ఉదంతాన్ని జ్ఞాపకం చేసుకున్నాడు. ఇతను కిష్టవారీ దౌర్జన్యాలను విమర్శిస్తుండేవాడన్న కోపంతో 5 లక్షల రూపాయలు జుర్మానా కట్టమని ఒత్తిడి చేశాడట. చిన్న ఊరిలో బట్టలు కుట్టుకొని బతికే ఖాన్‌కు అది సాధ్యం కాలేదు. 1996 జనవరి 5వ తేదీ రాత్రి కిష్టవారీ ఇతని ఇంటిమీదికొచ్చి, ఒక ప్రైవేట్ బస్ సర్వీస్‌లో కండక్టర్‌గా పనిచేస్తున్న కొడుకు అబ్దుల్ రషీద్‌ను బలవంతంగా లాక్కుపోయాడు. తల్లి అడ్డంపోగా ఆమెను పక్కకు తోసేశాడు. అదే సాయంత్రం అపహరించిన ఫయాజ్ అహ్మద్ వానీ అనే మరొక యువకునితోబాటు ఆ రాత్రి 10.30కు నడిరోడ్డులో రషీద్‌ను కిష్టవారీ కాల్చిచంపాడు. ఇద్దరి శవాలూ రాత్రంతా అక్కడే పడి ఉన్నాయి. కాల్పుల శబ్దం విన్నా జనం వాటి దగ్గరకు పోవడానికి సాహసించలేదు. కిష్టవారీ పొద్దున వచ్చి రెండు శవాలలోనికీ తూటాలు నింపి వెళ్ళిపోయాడు.

అతనితో మాట్లాడుతుండగా మహమ్మద్ షఫీసోఫీ అనే వర్తకుడు వచ్చి హక్కుల బృందాన్ని తన ఇంటికి తీసుకుపోయి తన చెల్లెలి హత్య కథ జ్ఞాపకం చేసుకున్నాడు. 1995 నవంబర్ 8న పాపాకిష్టవారీ 50 మందితో అతని ఇంటి మీదకొచ్చి అతని ఇంటిని కాలబెట్టాడు. సోఫీ చెల్లెలు షకీలాబానో పైపుతో నీళ్ళుకొట్టి మంటలను ఆపే ప్రయత్నం చేసింది. కిష్టవారీ ఆమెపైన నేరుగా కాల్పులు జరిపి చంపాడు. సోఫీ ఆమె శవాన్ని తీసుకొని పోలీస్ స్టేషన్‌కు పోయి కేసు నమోదు చేయించగా, కిష్టవారీ అతనిని అపహరించి 25,000 రూపాయలు జుర్మానా వసూలు చేసి విడిచిపెట్టాడు.

'ఇవన్నీ ఇప్పుడు చెప్తున్నారుగానీ గతంలో మేము కిష్టవారీ దౌర్జన్యాల గురించి అడిగితే ఏమీ ఎరుగనట్టు మౌనంగా ఉండేవారే' అని హక్కుల బృందం చుట్టూ మూగిన జనంతో అనగా, అక్కడే ఉన్న గులాం మహమ్మద్ మీర్ అనే వ్యాపారి వైపు చూపించి, 'మీరు 1997లో వచ్చినప్పుడితను మాట్లాడాడు. ఆ పాపానికి పాపాకిష్టవారీ ఇతని నుంచి 50,000 రూపాయలు వసూలు చేశాడు' అన్నారు గుంపులో ఒకరు. మీర్ బహుశా అదృష్టవంతుడు. చెల్లించడానికి అతని దగ్గర అంత మొత్తం ఉంది కాబట్టి కిష్టవారీ జుర్మానాతో సరిపెట్టుకున్నాడు. పేదవాడైవుంటే బహుశా హతమార్చి ఉండేవాడు.

ఈ హతుల కుటుంబాలు ఎక్కువ భాగం న్యాయం కోసం పోరాటం చేసే సాహసం చేయలేదు. ఒక్క మినహాయింపు హైస్కూల్ టీచర్ మసూదా పర్వీన్. తన భర్త హత్యను గురించి ఆమె 1998లో మొదలుపెట్టిన న్యాయ పోరాటం 2007లో సుప్రీంకోర్టులో ఓడిపోయేదాకా సాగింది. 'ఒకప్పుడు నన్ను నేను ఇండియన్‌గానే భావించుకున్నాను. నా కొడుకులు బాగా చదువుకొని మంచి ఉద్యోగాలు సంపాదించుకోవాలన్నదొక్కటే నా కోరిక', అంటుంది ఆమె. సుప్రీంకోర్టు 2007 మే నెల 2వ తేదీన చాలా అన్యాయమైన తీర్పు ఇస్తూ ఆమె కేసు కొట్టేసిన తరువాతే తనకు భారత్ మీద విశ్వాసం పోయిందంటుంది ఆమె.

ఆమె భర్త గులాం మొహిదీన్ రెగూ వృత్తిరీత్యా లాయరు, కుంకుమ పువ్వు వర్తకుడు. మరొక ఇద్దరు వర్తకులకతను బాకీ పడ్డాడు. ఆ ఇద్దరు – మహమ్మద్ సలీంభట్, గులాం మహమ్మద్ దేవా – బాకీ తీర్చమని వెంటపడ్డారు. రెగూ తన భూమి వాళ్ళకు అప్పగించేశాడు. అది సరిపోతుందని అతను భావించగా, సరిపోదని వారు దబాయించి సతాయించారు. అతని నుంచి బాకీ వసూలు చేసిపెట్టమని వారు హిజ్బుల్ ముజాహిదీన్ నాయకులను కోరగా, వారు రెగూను అపహరించి తీసుకుపోయి 20 లక్షలు చెల్లించమని ఒత్తిడిపెట్టారు. అప్పుడు మసూదా పర్వీన్ హిజ్బుల్ ముజాహిదీన్ జిల్లా నాయకుడిని కలిసి తమ కథ మొత్తం వివరించింది. అతను సంతృప్తి చెంది గులాం మొహిదీన్ రెగూను విడిచిపెట్టాడు.

మిలిటెంట్ల వల్ల కాకపోతే పోలీసుల వల్ల అవుతుందని భావించిన అప్పులవాళ్ళు పోలీసుల దగ్గరకు పోయారు. అతను మిలిటెంట్ అనీ ఆ బలాన్ని చూసుకొని బాకీ ఎగ్గొట్టాడనీ ఫిర్యాదు చేశారు. పోలీసులు పదే పదే రెగూను తీసుకుపోయి బాకీ తీర్చమని నిర్బంధించసాగారు. మసూదా పర్వీన్ అడపాదడపా పోలీసులకు మొత్తం 50,000 రూపాయలు లంచంగా ఇచ్చి తన భర్తను కాపాడుకుంటూ వచ్చింది. చివరికి విసిగిపోయి అవంతిపుర పోలీస్ సూపరింటెండెంట్ దగ్గరకు పోయి భూమి అప్పగించడం ద్వారా అప్పు మొత్తం తీర్చేశామనీ ఇంకా ఒత్తిడి పెట్టడం, పోలీసులు

దానికి సహకరించడం బాగా లేదనీ వివరించింది. ఆ అధికారి రంజాన్ సందర్భంగా ఉపవాసం ఉంటున్నాననీ పండగ అయిపోగానే సమస్య పరిష్కరిస్తాననీ హామీ ఇచ్చాడు. కానీ పండగ అయిపోయేలోగా గులాం మహమ్మద్ రెగూ హతమయ్యాడు.

1998 ఫిబ్రవరి 2 రాత్రి పాపాకిష్టవారి అనుయాయులైన బషీర్ అహ్మద్‌లంగలా, అబ్దుల్ ఖలీద్‌భట్ అనే ఇద్దరు యువకులు రెగూ ఇంటికొచ్చి మీ ఇంట్లో మిలిటెంట్లు దాక్కున్నారని మాకు అనుమానంగా ఉంది, వెతుకుతాం అన్నారు. అంతగా అనుమానం ఉంటే వెతుక్కొమ్మని మసూదా పర్వీన్ అనింది. వాళ్ళు కొంచెంసేపు ఇల్లు సోదా చేశారు. పోతూ పోతూ ఆమె భర్తను తమతో తీసుకుపోయి ఇంటి బయట గొళ్ళెం వేశారు. కిటికీలో నుంచి బయటకు చూసిన మసూదా పర్వీన్‌కు సమీపంలోని లేత్‌పురా క్యాంపు కేంద్రంగా గల 17 జాట్ రెజిమెంట్‌కు చెందిన మేజర్ డి.ఎస్.పునియా, మరికొందరు జవాన్లు రోడ్డుమీద కనిపించారు. రెనెగేడ్లు ఇంటిబయట గొళ్ళెంపెట్టి వెళ్ళిపోయారని గమనించిన మసూదా తదితర కుటుంబ సభ్యులు కేకలు పెట్టగా, ఇరుగుపొరుగు వచ్చి గొళ్ళెం తీశారు. ఇంటి నుంచి బయటకొచ్చిన మసూదా తన భర్తను తీసుకుపోయిన వారిని వెంబడించే ప్రయత్నం చేసిందిగానీ సైనిక జవాన్లు ఆమెను వెనక్కి నెట్టారు. నీ భర్తకేమీ కాదు లెమ్మని మేజర్ పునియా ఆమెకు హామీ ఇవ్వగా ఆమె తప్పనిసరై వెనక్కి వచ్చింది.

అయితే వెనక్కివచ్చి భర్త గదిలోకి పోయి చూడగా రక్తం కనిపించింది. తన భర్తను రెనెగేడ్లు గాయపరచారని గ్రహించిన ఆమె బయటికొచ్చి మేజర్ పునియాను కలిసే ఉద్దేశంతో లేత్‌పురా క్యాంపుకు పోయింది. క్యాంపు బయట ఆమెకొక రెనెగేడ్ కనిపించాడు. నీ భర్తకేమీ కాదు, రేపు వెనక్కి వస్తాడని హామీ ఇచ్చాడు. ఆమె మళ్ళీ వెనక్కి వచ్చింది. మరుసటి రోజు ఆమెకు పాంపోర్ పోలీస్‌స్టేషన్ నుంచి కబురు వచ్చింది. నీ భర్తను ఇంటికి పంపిస్తాం, ఎవరినైనా ఇద్దరిని పోలీస్ స్టేషన్‌కు పంపమని పాంపోర్ ఎస్.ఐ కబురు చేశాడు. మసూదా స్వయంగా బయలుదేరి వెళ్ళింది. పోలీస్‌స్టేషన్‌లో ఆమెతో ఎవ్వరూ మాట్లాడలేదు. కొంతసేపు ఆమె కాచుకొని తిరిగి ఇంటికొచ్చేసరికి ఆమె భర్త శవం అప్పటికే ఇల్లు చేరి ఉంది.

ఆమె భర్తను ఇంట్లోనే కొట్టి, గాయపరచి, తీసుకుపోయింది పాపాకిష్టవారీ మనుషులు. వారు ఆ పని చేస్తుండగా ఇంటి బయట కాపలా కాసింది, ఆమె వారిని వెంబడించకుండా ఆపింది, భారత సైన్యానికి చెందిన 17 జాట్‌రెజిమెంట్ వారు. ఆమె భర్తను అపహరించిన సర్కారీ మిలిటెంట్లు అతనిని అప్పగించింది 17 జాట్ రెజిమెంట్‌కు ఆ రెజిమెంట్ క్యాంపు బయట కాపలా ఉన్నది, నీ భర్తకేమీ కాదని హామీ ఇచ్చింది ఒక సర్కారీ మిలిటెంటు. చివరికి ఆమె భర్త శవాన్ని ఇంటికి పంపించింది పాంపోర్ పోలీసులు.

భారత పాలకులు కాశ్మీర్‌లో నడుపుతున్న పాలన నైజానికిది చక్కగా అద్దం పడుతుంది.

మసూదా పర్వీన్ ఏడుస్తూ కూర్చోలేదు. మొదట్లో చెప్పినట్టు ఆమె వృత్తిరీత్యా స్కూల్ టీచరు. అవంతిపురలోని మంటక్కి హైయర్ సెకండరీ స్కూల్లో చదువు చెప్తుంది. కాశ్మీరీ, ఉర్దూయేకాక ఇంగ్లీష్ కూడా వచ్చు. అనర్గళమైన వాక్పటిమ ఉంది. తన భర్త హత్య విషయంలో ఎంత దూరమైనా పోవడానికి సిద్ధపడింది. రంజాన్ పండగ అయిపోగానే తన సమస్య పరిష్కరిస్తానని హామీ యిచ్చిన అవంతిపుర పోలీస్ సూపరింటెండెంట్ దగ్గరికి మొదటపోయి మొత్తం చెప్పి కేసు నమోదు చేయమనింది. అతను 17 జాట్ రెజిమెంట్ మీద కేసు పెట్టే సాహసం చేయలేదు గానీ

కిష్టవారీ మనుషులను అరెస్టు చేసే ఉద్దేశంతో పట్టుకొచ్చాడు. అయితే పాంపోర్ ఎం.ఎల్.ఏ అయిన నేషనల్ కాన్ఫరెన్స్ నాయకుడు ముష్తాక్ అహ్మద్ కుచే వారిని విడిపించుకొని పోయాడు. (పాపాకిష్టవారీని ఆ మధ్యనే నేషనల్ కాన్ఫరెన్స్‌లో చేర్చుకున్నారు.)

తరువాత మసూదా భారత సుప్రీంకోర్టులో కేసు వేసింది. భారత సైన్యం ఆమెకు జవాబిస్తూ ఆమె భర్త అల్ బర్క్ అనే మిలిటెంట్ సంస్థకు చెందిన మిలిటెంట్ అని చెప్పింది. రెనెగేడ్లెవ్వరూ ఇందులో లేరనీ సైన్యమే అతనిని అరెస్టు చేసిందనీ చెప్పింది. అతనిని లేత్‌పురాలోని 17 జాట్ రెజిమెంట్ క్యాంపుకు తీసుకుపోయి ప్రశ్నించగా, తాను మిలిటెంట్‌నని ఒప్పుకున్నాడనీ, దాచిపెట్టిన ఆయుధాలు చూపిస్తానని తీసుకుపోయాడనీ అనింది. దాచిపెట్టిన ఆయుధాలను సమీపించి బయటకు తీయబోగా పేలుడు జరిగి అతను చనిపోయాడనీ అతనిని సోదా కోసం తీసుకుపోయిన జవాన్లు సురక్షితంగా వెనక్కి వచ్చారనీ చెప్పింది.

అతను మిలిటెంట్ అని చెప్పడానికి సైన్యం ఏ రుజువు చూపలేదు. అతనే ఒప్పుకున్నాడన్నది ఒక ఆధారం, ఇంటెలిజెన్స్ వర్గాలు చెప్పాయన్నది రెండవ ఆధారం. మొదటిది సాక్ష్యంగా చెల్లుబాటు కాదు. రెండవది స్వయం కల్పితం కాదని ఎవరూ నమ్మనవసరం లేదు. రెగూ మృతిపైన పోలీసులు కూడా కొంత పరిశోధన జరిపారని సైన్యం చెప్పగా పోలీసు రిపోర్టు సమర్పించమని సుప్రీంకోర్టు ఆదేశించింది. కానీ రిపోర్టు కోసమే కేసు ఎన్నోసార్లు వాయిదా పడినప్పటికీ దానిని ప్రభుత్వం కోర్టుకు సమర్పించలేదు. దానిలో కొన్ని కాగితాలు పోయాయనీ, అవి ఎట్లా పోయాయో తెలుసుకొని తగుచర్య తీసుకోవడానికి విచారణ జరుపుతున్నామనీ ప్రభుత్వం చెప్పింది. అంతే తప్ప పోలీసు పరిశోధన రిపోర్టు సుప్రీంకోర్టుకు అందలేదు.

అయినప్పటికీ సుప్రీంకోర్టు సైన్యం కథనే నమ్మి మసూదా పర్వీన్ వేసిన కేసును కొట్టేసింది. సాధారణంగా ఇటువంటి కేసులలో ఉన్నత న్యాయస్థానాలు, 'వివాదాస్పదమైన విషయాలు చాలా ఉన్నాయి. కాబట్టి కింది కోర్టులో నేరవిచారణ జరగనిదే ఏమీ తేల్చలేము' అంటాయి. బాధితులను ప్రైవేట్ కేసు వేసుకొని సాక్ష్యాలు ప్రవేశపెట్టి అభియోగం రుజువు చేసుకొమ్మని పురమాయించి కేసు కొట్టేస్తాయి లేదా జిల్లా జడ్జిని సాక్ష్యాలు స్వీకరించి ఇరుపక్షాల వాదనలూ విని నివేదిక ఇమ్మని ఆదేశిస్తాయి. ఈ కేసులో సుప్రీంకోర్టు ఈ ఆనవాయితీని పాటించలేదు. సైనిక అధికారి వాంగ్మూలాన్ని సత్యంగా భావించి రెగూ మిలిటెంటేననీ సైనిక అధికారులు చెప్పినట్టే అతని మరణం సంభవించిందనీ ప్రకటించింది. మసూదా పిటిషన్‌లో 'ఆవగింజంత' కూడా సత్యంలేదని నిర్ధారించింది. మసూదా ఆ షాక్ నుంచి నేటికీ తేరుకోలేదు. పంతులమ్మగా ఆమె ప్రజాస్వామ్యాన్ని గురించి, చట్టబద్ధ పాలన గురించి, న్యాయస్థానాల నిష్పాక్షికత గురించి పిల్లలకు పాఠాలు చెప్పి చెప్పి అదంతా నిజమేనన్న విశ్వాసం పెంచుకున్నట్టుంది. దేశంలో వేరేచోట్ల అవి కొంతమేరకు నిజాలే అయినా కాశ్మీర్ విషయంలో కాదన్న సత్యాన్ని సులభంగా మింగలేకపోయింది. ఇప్పుడామె ఎవరు కదిలించినా తన కథ యావత్తు గలగలా చెప్తుంది. అప్పటిదాకా ఎన్నడూ కాశ్మీర్ నుంచి బయటకు పోనిది ఇప్పుడు ఏ మీటింగ్‌కు రమ్మన్నా వచ్చి తన న్యాయపోరాటాన్ని వివరిస్తుంది.

నిజనిర్ధారణ కమిటీ నివేదిక

మే, 2007

❖ ❖ ❖